
Використання та формування фінансових результатів у страхових компаніях України

Інна Рудь

Кафедра економіки, менеджменту та фінансів, природничий факультет, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна

ORCID 0000-0003-1094-434X

Тетяна Григоренко

Кафедра економіки, менеджменту та фінансів, природничий факультет, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна

Для цитування цієї статті:

Рудь Інна, Григоренко Тетяна. Використання та формування фінансових результатів у страхових компаніях України. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, No. 4, 2023, pp. 38-45. doi: 10.46299/j.isjmef.20230204.05.

Надійшла до редакції: 31 травня 2023 р.; **Схвалено:** 29 червня 2023 р.;

Опубліковано: 01 серпня 2023 р.

Анотація: Страхування в Україні є одним зі специфічних видів підприємницької діяльності, а його поява пов'язана з відміною державної монополії. Для дослідження сучасного стану страхового ринку України є необхідним проведення обґрунтованого аналізу фінансових результатів діяльності за всіма видами страхування, що в свою чергу дає можливість приймати узгоджені фінансові рішення страховиків стосовно рішення основних проблем та узгодження до подальшого розвитку. Розкрито основні критерії забезпечення стабільної діяльності страховика. Визначено поняття фінансових ресурсів страхової компанії як показника ефективності її діяльності, а також основні джерела фінансових ресурсів. Розглянуто принципи управління фінансовою стійкістю страхової організації та групи факторів, які впливають на фінансову стійкість. Проведено аналіз відносних показників фінансової стійкості страхових компаній України за період 2017–2022 рр. і виявлено основні недоліки їх роботи. Наголошено, що негативними факторами, які вплинули на фінансову стійкість страхових компаній України, стали такі: збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування (втрачання автономії); збільшення дебіторської заборгованості, що призвело до вилучення поточних активів з обороту; збільшення фінансового ризику через недосконалу систему диверсифікації; зменшення маневреності власного капіталу та недостатня кількість резервів. Охарактеризовано механізм управління фінансовою стійкістю страхової організації та виділено основні критерії забезпечення стабільної діяльності страховика. Окреслено перелік заходів, спрямованих на покращення фінансової стійкості страхової компанії, а саме необхідно забезпечити ефективне управління ризиками, розвиток інноваційних продуктів та технологій, підвищення фінансової грамотності населення, а також створення сприятливих умов для розвитку страхового бізнесу в Україні. У кінцевому підсумку страховий ринок є важливим елементом фінансової системи країни. Розвиток страхового ринку в Україні повинен здійснюватися на основі принципів фінансової стабільності та раціонального використання ресурсів страхових компаній.

Ключові слова: страховий ринок, страхова компанія, фінансова стійкість, фінансові ресурси.

1. Вступ

Страховання в Україні є одним зі специфічних видів підприємницької діяльності, а його поява пов'язана з відміною державної монополії. В сучасних умовах розвитку ринку господарювання в Україні збільшується необхідність у формуванні дієвого ринку страхування, здатного забезпечувати захист інтересів, як застрахованих так і страхувальників з мінімізацією ризиків під час діяльності і настанням непередбачуваних ситуацій, що сприятиме фінансовій стійкості та економічному зростанню країни. Важливим аспектом ефективного розвитку страхового ринку є: формування його прибутку під час діяльності страховиків, що в свою чергу можливе при достатньому обсягу вкладень та виконання у повному обсязі страхових обов'язків; раціональний вклад вільних ресурсів у фінансові активи; створення і забезпечення фінансової стійкості та постійної платоспроможності. Для дослідження сучасного стану страхового ринку України є необхідним проведення обґрунтованого аналізу фінансових результатів діяльності за всіма видами страхування, що в свою чергу дає можливість приймати узгоджені фінансові рішення страховиків стосовно рішення основних проблем та узгодження до подальшого розвитку.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є діяльність страхових компаній та інформація про фінансовий стан, а предметом дослідження є напрями покращення фінансового стану страхової компанії.

3. Мета та задачі дослідження

Метою даної статті є дослідження формування та використання фінансових ресурсів на основі аналітичної оцінки джерел, структури та динаміки їх розвитку з метою виявлення сучасних тенденцій, проблем ефективності діяльності страхових компаній та опис теоретико-методологічних підходів до оцінки показників, що її характеризують.

4. Аналіз літератури

Проблеми у використанні та формуванні фінансових ресурсів досліджували такі вчені, як О. Гвозденко, В. Гомелля, В. Шахов, Г. Шершеневич, Л. Ширінян, В. Шахов, Г. Шершеневич, Л. Ширінян, С. Світлична, Н. Сташкевич, Д. Хемптон, В. Шахов, Г. Шершеневич та інші науковці.

5. Методи досліджень

Для вирішення поставлених завдань використовувалися загальнонаукові та спеціальні пізнавальні методи. Теоретико-методологічною основою дослідження є економічні роботи вітчизняних та зарубіжних учених і фахівців у галузі управління фінансовою стійкістю та прогнозування діяльності страхових компаній. Під час дослідження використовувалися такі методи: системний підхід (вивчення проблеми підвищення ефективності організації процесу фінансового аналізу страхових компаній); фінансово-економічний аналіз, порівняльний аналіз (для вивчення стану діяльності страхових компаній та їх порівняння); графік (для наочного відображення результатів дослідження).

6. Результати досліджень

У сучасних реаліях страхування є фінансовим гарантом, що дає можливість компенсувати збитки, які трапляються в результаті різних непередбачених подій. У багатьох розвинених країнах світу страхові компанії за своєю потужністю та важливістю зосередженого в них капіталу вони стоять на тому ж рівні, що й банки, і становлять важливу галузь фінансового сектора економіки. Страхування є галуззю економіки, що має велике значення для суспільства як соціально так і економічно [1].

На даний момент галузь страхування в Україні має динамічний розвиток, який опирається на неосвоєний величезний і практичний ринок, що має велике майбутнє. Тільки треба не забувати про те, що тільки налагоджена система функціонування фінансів обґрунтована тарифна політика та правильно організована методика формування страхових резервів разом з ефективним їх розміщенням здатні забезпечити страховій компанії фінансову стійкість, а отже, надійність. Водночас тема організації та функціонування фінансів страхових компаній розвинені недостатньо в порівнянні з фінансуванням інших галузей [2].

Організація фінансів страхових компаній – це форми, методи, способи формування та використання фінансових ресурсів страховика, контроль за їх.

Фінансові ресурси страхової організації в свою чергу є сукупністю тимчасово вільних коштів, що перебувають в обігу страхової компанії та використовуються для здійснення страхової, фінансової та інвестиційної діяльності. Страхова організація має певні фінансові ресурси, вкладення яких є джерелом інвестиційного доходу. За рахунок фінансових ресурсів страховик виконує свої зобов'язання перед страхувальником, може стабілізувати власне фінансове становище, зменшити інфляційний тиск і запропонувати на страховому ринку менш прибуткові види страхових послуг [3]. Основним джерелом фінансових ресурсів є власний, залучений та позиковий капітал, що описують інвестиційний потенціал страховиків (рис. 1).

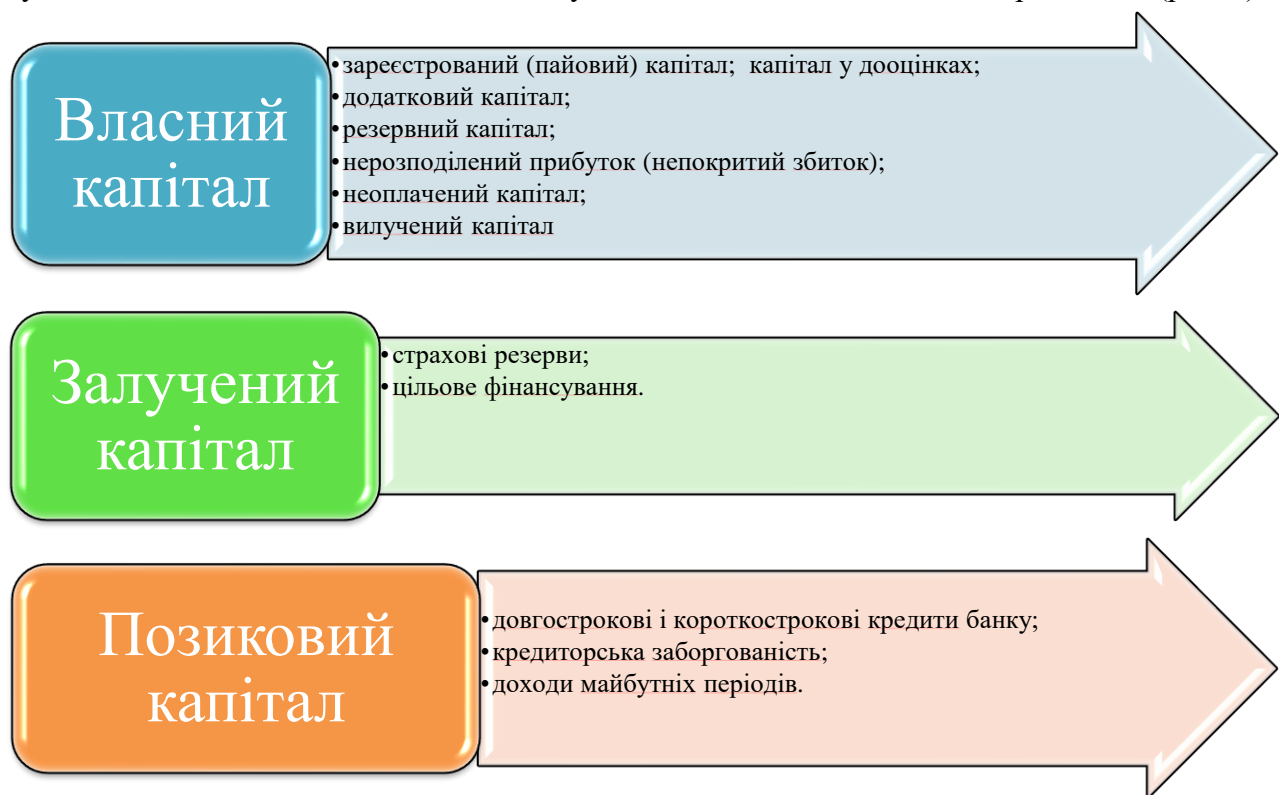

Рис. 1 Джерела формування капіталу страхових компаній.

Джерело: складено за даними джерела [8]

Одним із ключових показників фінансової діяльності страхової компанії є співвідношення її доходів і витрат, що визначає рівень її прибутковості (таблиця 1). З метою підвищення прибутковості страхові компанії використовують різні стратегії, такі як розширення спектру послуг, збільшення кількості клієнтів, оптимізація витрат, підвищення якості послуг [7].

Таблиця 1. Динаміка доходів, витрат та фінансових результатів діяльності страховиків України впродовж 2017–2022 рр.

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Доходи, млрд. грн.	36,8	42,9	49,4	48,8	51,4	56,2
Витрати, млрд. грн.	37,2	42,5	48,2	48,5	50,6	54,4
Фінансовий результат, млн. грн.	-393,1	425,5	1197,2	297,5	827,7	1806,4

Джерело: складено за даними джерела [5]

За даними таблиці, можна зробити наступні висновки що, загальний обсяг доходів страховиків впродовж розглянутого періоду зріс на 52% - з 36,8 млрд. грн. у 2017 році до 56,2 млрд. грн. у 2022 році. Витрати страховиків також зросли в цілому на 46% - з 37,2 млрд. грн. у 2017 році до 54,4 млрд. грн. у 2022 році. Фінансовий результат діяльності страховиків переважно позитивний. Хоча в 2017 році він склав -393,1 млн. грн., в наступні роки він був позитивним і зростав, досягаючи свого максимуму в 1 806,4 млн. грн. у 2022 році.

Важливим аспектом фінансової діяльності страхової компанії є раціональне вкладення вільних ресурсів у фінансові активи. Ефективне використання цих ресурсів дає можливість не тільки забезпечити ліквідність підприємства, а й отримати додатковий дохід від інвестиційної діяльності. Крім того, велике значення має фінансова стійкість страхових компаній, яка визначає їх здатність виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. Така стабільність досягається шляхом створення резервів, які формуються з коштів страхових компаній і використовуються для покриття можливих збитків.

Для забезпечення фінансової стійкості страхових компаній важливим є не тільки формування резервів, але і їх ефективне використання. Для цього необхідно забезпечити раціональний баланс між обсягом резервів і обсягом активів, які можуть бути використані для інвестування. Основним чинником, що впливає на рівень рентабельності страхової діяльності, є витрати на утримання компанії, а не рівень виплат, тому пріоритетним напрямом фінансового менеджменту повинно бути вдосконалення політики управління саме витратами компанії. Необхідним також може стати розроблення нових підходів для прийняття ефективних управлінських рішень щодо активів, формування інвестиційного портфеля тощо [8].

Також важливим є контроль за ризиками, які пов'язані з інвестиційною діяльністю страхової компанії. Ризики можуть бути пов'язані з коливанням ринку, зміною процентних ставок, валютними ризиками, кредитним ризиком тощо. Для зменшення ризиків необхідно ретельно аналізувати потенційні інвестиції, диверсифікувати портфель активів і використовувати захисні інструменти. Крім того, важливим є врахування специфіки страхового бізнесу при виборі інвестиційних активів. Наприклад, страхові компанії мають довгострокові зобов'язання перед страхувальниками, тому для забезпечення ліквідності можуть бути використані інвестиції у довгострокові цінні папери з високою кредитоспроможністю [3].

Нижче наведена таблиця зі статистикою фінансового стану страхового ринку України з 2017 по 2022 роки (таблиця 2).

З таблиці видно, що за цей період відбувся значний ріст загальної суми премій, але зменшилася кількість страхових компаній. Крім того, кількість страхових випадків також збільшилася з часом, що може свідчити про збільшення популярності страхових послуг серед населення, однак це не стосується 2022 року із-за війни в Україні. Однак, ці дані потребують

подальшого аналізу та порівняння з іншими факторами, щоб зрозуміти повний обсяг та стан страхового ринку в Україні.

Таблиця 2. Фінансовий стан страхового ринку України з 2017-2022 роки

Рік	Кількість страхових компаній	Кількість страхових випадків, тис.	Валові премії, млн грн	Виплати за страхування	Рівень страхового покриття
2017	291	28 008	37 629	19 283	0,51
2018	294	36 194	45 240	22 616	0,50
2019	271	45 618	52 314	28 707	0,55
2020	246	46 678	59 646	35 314	0,59
2021	234	52 036	68 540	39 875	0,58
2022	221	39 567	74 023	42 957	0,58

Джерело: складено за даними джерела [4]

З 2017 по 2022 рік валові премії страхового ринку збільшилися з 37,6 млрд. гривень до 74 млрд. грн., так само, як і виплати за страхування з 19,3 млрд. грн. в 2017 році до 42,9 млрд. грн. в 2022 році. Рівень страхового покриття збільшився з 0,51 в 2017 році до 0,58 в 2022 році, що свідчить про підвищення довіри клієнтів до страхових компаній.

За останні п'ять років страховий ринок України продемонстрував стабільний ріст, що свідчить про позитивну динаміку його розвитку. Згідно зі звітами Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, фінансовий стан страхових організацій країни за останні роки був дещо нестійким.

Однак, у 2021 році було зафіксовано певні покращення в цьому плані. Наприклад, за період з 2017 по 2021 рік кількість страхових компаній зменшилась з 291 до 234. При цьому, загальна кількість страхових виплат зросла з 36,9 млрд. грн. у 2017 році до 57,8 млрд. грн. у 2020 році, але у 2021 році вона зменшилась до 44,6 млрд. грн.

У 2021 році страхові компанії показали додатковий зріст в надходженнях премій, що становить 61,6 млрд. грн. порівняно з 57,1 млрд. грн. у 2020 році. Також, у 2021 році загальна вартість активів страхових компаній зросла до 105,7 млрд. грн. [4].

Основні показники страхового ринку - це числові дані, які відображають стан та динаміку ринку страхування. До них належать:

1. Обсяг страхових премій - це загальна сума коштів, які страхові компанії отримують від клієнтів за укладені страхові поліси.
2. Збитки страхових компаній - це загальна сума коштів, яку страхові компанії виплачують клієнтам в разі настання страхового випадку.
3. Кількість страхових компаній - це кількість компаній, які займаються страхуванням на певному ринку.
4. Рівень покриття страхових премій збитками - це відношення загальної суми збитків до загальної суми страхових премій.
5. Рівень страхування населення - це відношення кількості укладених страхових полісів фізичними особами до загальної кількості населення.
6. Рівень страхування юридичних осіб - це відношення кількості укладених страхових полісів юридичними особами до загальної кількості юридичних осіб [8].

Основні показники страхового ринку за 2017 по 2022 рр. проаналізовано в таблиці 3.

Отже, за проведеним аналіз основних показників страхового ринку України з 2017-2022 рр., відомо що:

- 1) Обсяг страхових премій зріс з 36,8 млрд. грн у 2017 році до 56,2 млрд. грн у 2022 році, що свідчить про зростання інтересу населення та бізнесу до страхування.

2) Збитки страхових компаній зменшились з 2 484,2 млн. грн у 2017 році до 1 723,1 млн. грн у 2022 році. Це свідчить про покращення фінансового стану страхових компаній та їх ефективне управління ризиками.

3) Кількість страхових компаній зменшилась з 291 у 2017 році до 221 у 2022 році. Це може бути пов'язано зі складними умовами конкуренції на ринку та регулюванням діяльності страхових компаній.

Таблиця 3. Основні показники страхового ринку України у 2017-2022 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Обсяг страхових премій, млрд. грн	36,8	42,9	49,4	48,8	51,4	56,2
Збитки страхових компаній, млн. грн	2 484,2	1 467,7	1 529,9	1 580,8	1 586,2	1 723,1
Кількість страхових компаній, од	291	294	271	246	234	221
Рівень покриття страхових премій збитками, %	97,6	96,6	96,9	96,8	96,9	96,9
Рівень страхування населення, %	1,2	1,4	1,6	1,5	1,6	1,8
Рівень страхування юридичних осіб, %	98,8	98,6	98,4	98,5	98,4	98,2

Джерело: складено за даними джерела [10]

4) Рівень покриття страхових премій збитками залишився на стабільному рівні, коливаючись у діапазоні 96,6-97,6% протягом років.

5) Рівень страхування населення зріс з 1,2% у 2017 році до 1,8% у 2022 році, що свідчить про більш широке використання страхових послуг населенням.

6) Рівень страхування юридичних осіб зменшився з 98,8% у 2017 році до 98,2% у 2022 році. Це може бути пов'язано зі зміною підходу до управління ризиками у бізнесі та більш обережним ставленням до витрат на страхування.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Отже, ведення страхової діяльності потребує підтримки такого рівня фінансової стійкості, який би забезпечив страховика всіма необхідними фінансовими ресурсами задля покриття своїх зобов'язань у будь-який період часу, а також забезпечення достатнього рівня доходу з метою збереження конкурентних переваг на ринку страхування. Тому на сьогодні актуальним завданням є розробка сучасної методики оцінки та аналізу фінансової стійкості страхової компанії, визначення ступеня впливу факторів на неї, а також застосування заходів щодо покращення її стану. Основною метою страховиків повинно бути зміцнення власної фінансової стійкості та отримання надійного іміджу серед споживачів страхових послуг. Для цього необхідно постійно проводити всебічну оцінку фінансового стану компанії, збалансування усіх видів діяльності з метою забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості страховика.

8. Висновки

Розвиток страхового ринку в Україні вимагає відповідального підходу до формування та використання фінансових ресурсів страховими компаніями. Раціональне інвестування вільних ресурсів у фінансові активи, створення резервів, оптимізація витрат є основними факторами, що сприяють фінансовій стабільності та прибутковості страхових компаній. Тому необхідно приділити увагу розробці та реалізації ефективних стратегій розвитку страхового ринку, які забезпечуватимуть захист інтересів як страхувальників, так і страховиків та сприятимуть фінансовій стабільності та економічному зростанню країни.

Підсумовуючи, можна зазначити, що страховий ринок є важливим елементом фінансової системи країни, який виконує ряд важливих функцій, зокрема, забезпечує захист інтересів громадян і підприємств від можливих ризиків. Розвиток страхового ринку в Україні повинен здійснюватися на основі принципів фінансової стабільності та раціонального використання ресурсів страхових компаній. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити ефективне управління ризиками, розвиток інноваційних продуктів та технологій, підвищення фінансової грамотності населення, а також створення сприятливих умов для розвитку страхового бізнесу в Україні.

Список літератури

- 1) Аберніхіна І., Сокиринська І. Фінанси страхових організацій : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2019. 198с.
- 2) Гузела І. А. Теоретико-методичні підходи до аналізу фінансових результатів діяльності страховиків України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2018. № 11(39).С. 115-121.
- 3) Єрмошенко В. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорії. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 46–52.
- 4) Консолідовані звітні дані. Огляд страхового ринку. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitnidani.html>.
- 5) Лавчук Н., Русул Л. Дослідження фінансових результатів діяльності страхових організацій. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 679–687.
- 6) Про страхування : Закон України від 07 березня 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.04.2023)
- 7) Розпорядження Держфінпослуг «Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків» від 17.03.2005 № 3755. URL: expert-rating.com (дата звернення: 30.03.2023).
- 8) Рудь І.Ю., Мальцева А.С. Аналіз та оцінка фінансового стану страхової компанії *Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2021. № 54. С. 229-233. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/54-2021>
- 9) Осадець С.С. Страхування : підручник. Київ :КНЕУ, 2002. 599 с.
- 10) Статистика страхового ринку України. FORINSURER: Форіншурер – журнал про страхування та InsurTech. URL: <https://forinsurer.com/stat>.
- 11) Страхування: теорія і практика : навч. посіб. / Н. Внукова та ін. Київ : Бурун, 2004. 371 с.
- 12) Шевчук О. Оцінка фінансового стану та ефективності діяльності страхових компаній України. *Регіональна економіка*. 2016. № 11. С. 137–142.
- 13) Шинкаренко О.М. Методичні аспекти аналізу фінансових результатів страховиків. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 28. С. 164–173.
- 14) Шинкаренко О., Ситник О. Особливості формування фінансових результатів страхової компанії. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. 2 серп. С. 71–76.
- 15) Шірінян Л.В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 9. С. 173–178.

Use and formation of financial results in insurance companies of Ukraine

Inna Rud

Department of Economics, Management and Finance, Faculty of Natural Sciences, Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi, Mykolaiv, Ukraine
ORCID 0000-0003-1094-434X

Tetiana Grigorenko

Department of Economics, Management and Finance, Faculty of Natural Sciences, Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi, Mykolaiv, Ukraine

Abstract: Insurance in Ukraine is one of the specific types of entrepreneurial activity, and its appearance is connected with the abolition of the state monopoly. To study the current state of the insurance market of Ukraine, it is necessary to conduct a reasonable analysis of the financial results of all types of insurance, which in turn makes it possible to make coordinated financial decisions of insurers regarding the solution of the main problems and coordination for further development. The main criteria for ensuring the stable activity of the insurer are disclosed. The concept of financial resources of an insurance company as an indicator of the efficiency of its activity, as well as the main sources of financial resources, is defined. The principles of managing the financial stability of the insurance organization and the group of factors that affect financial stability are considered. An analysis of the relative indicators of financial stability of insurance companies of Ukraine for the period 2017–2022 was carried out and the main shortcomings of their work were revealed. It was emphasized that the following were the negative factors that affected the financial stability of insurance companies of Ukraine: increased dependence on external sources of financing (loss of autonomy); an increase in receivables, which led to the withdrawal of current assets from circulation; an increase in financial risk due to an imperfect diversification system; decrease in maneuverability of own capital and insufficient number of reserves. The mechanism of managing the financial stability of the insurance organization is characterized and the main criteria for ensuring the stable activity of the insurer are highlighted. A list of measures aimed at improving the financial stability of the insurance company is outlined, namely, it is necessary to ensure effective risk management, development of innovative products and technologies, increase in financial literacy of the population, as well as creation of favorable conditions for the development of insurance business in Ukraine. Ultimately, the insurance market is an important element of the country's financial system. The development of the insurance market in Ukraine should be based on the principles of financial stability and rational use of the resources of insurance companies.

Key words: insurance market, insurance company, financial stability, financial resources.
